

Марія Кирик, здобувач фахової передвищої освіти

II курсу спеціальності «Дизайн»,

науковий керівник Ухач Л.М.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ РЕАЛІЙ ВОЄННОГО ПРОТИСТОЯННЯ У ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

До теми війни у своїй творчості неодноразово зверталися такі відомі письменники, як Юрій Яновський, Микола Хвильовий, А. Малишко, П. Тичина, М. Рильський, Гр. Тютюнник, О. Довженко, І. Багряний, В. Барка, О. Гончар. У їх творах були описані страшні картини не лише війни, але і тоталітарної системи, яка була однією з причин її виникнення.

Наша Україна знову переживає трагічні часи. Війна охопила серця кожного небайдужого громадянина. Сьогодні є сотні різних за жанром книг про події на Сході країни. Це документальна, щоденникова проза, спогади безпосередніх учасників подій, а також зворушливі та болючі поетичні рядки, у яких біль та страждання живуть з 2014 року. Здебільшого авторами таких книг є не професійні письменники, а військові, ветерани, люди, що до війни не займалися літературною творчістю, але прожите-побачене-відчуте вилили на папір. Тож результат їх творчості є безцінним першоджерелом інформації, яку важливо донести для наступних поколінь, використовувати для формування почуття національної гідності та патріотичного виховання українців.

У шістдесяті роки ХХ століття були літературні спроби показати непросту ситуацію на Галичині та Волині, але радянська цензура забороняла усе, що виглядало їй підозрілим. Тему війни у цей час розкрили такі прозаїки як, Юрій Винничук (роман "Танго смерті"), поет Ігор Калинець у поезіях зосереджував увагу на темах війни та національної ідентичності, поет Євген

Сверстюк змальовував нелегкі обставини життя під час війни та присвячував свої вірші людям, які загинули за Україну [1].

Коли йде мова про війну, у кожного виникають свої асоціації. За словами літературознавиці Оксани Пухонської: «Війни формують особливі культурні рани, які десятиліттями проявляються травмами не лише тих, хто має безпосередній досвід війни, а й наступних поколінь» [2].

Книжок, які так чи інакше описують тему російсько-української війни, значно більше, ніж може здатися простому відвідувачу книгарні. Зважаючи на розмаїття сучасної літератури військової тематики, вона класифікується за жанровими та тематичними ознаками.

Дослідниця Ганна Скоріна зазначала: «На сьогодні ми маємо понад 1000 книг, і серед цієї кількості кожен може знайти щось для себе за жанрами. Найбільше переважає документалістика та щоденникові записи. Окрім художньої й документальної прози, є мелодрами, містика, фантастика, артбуки та фотобуки. Знову ж таки – моя особлива прихильність до мальовисів... І ще є книжки, де присутній гумор. Він їдкий, саркастичний, а подекуди й чорний, і він особисто мене підтримує» [3].

За класифікацією Г. Скоріної жанри книжок про гібридну війну поділяють на :

- щоденники;
- документальна проза;
- художня проза;
- мелодрами;
- фантастика (містика, комікси);
- фотобуки;
- для дітей.

Велика кількість солдатів-письменників працює в традиційних для будь-якої військової літератури жанрах щоденників та спогадів. Такі книжки корисні тим, що розповідають далекому від війни читачу реальність фронтових буднів, правдиво транслюють досвід, який у художній літературі зазвичай героїзується. Тут можна згадати книжки Олександра Мамалуя «Військовий

щоденник», Андрія Пальваля «Савур-Могила: Військові щоденники»,
Василіси Трофимович «Любов на лінії вогню», Назара
Розлущького «Нотатки мобілізованого» та інші.

Відповідно до класифікації жанрів книг за Г. Скоріною про гібридну війну, у
творах порушуються такі теми :

- наукова;
- історія відносин між Україною та росією;
- патріотична;
- героїзм і зрада;
- любов та ненависть;
- страждання та радість.

Історія відносин між Україною та росією сформована у творах
письменників-постмодерністів: Юрія Андруховича "Геній місцевості",
Олександра Ірванця "До Москви!", Оксани Забужко "Звіробиї", Макса Кідрука
«Небратні» та інших.

Тема патріотизму розкрита у книгах Олександра Горобця "Слава Україні!
Героям слава!" та Олексія Хара "Донбас. Російська агресія і національна
гідність" тощо.

Тема страждання та радості – у книзі Євгена Магди «Гібридна агресія
Росії: уроки для Європи». Борислав Береза зазначає: «Великий масив
інформації з фактами і прикладами допомагає розібратися не тільки в причинах
і мотивах агресивної поведінки нашого східного сусіда, а й підказує моделі
вирішення проблем» [4].

На жаль війна стала новою нормою життя для українців. А
отже, оповідання про війну та людей – лише фіксація історії. Повномасштабне
вторгнення росії в Україну торкнулося кожної родини. У
Херсоні, Харкові, Києві та області на сході та заході України. Від териконів до
карпатських гір. Саме тому представники мистецтва ведуть дискусії щодо
доречності зараз писати та видавати художню літературу про війну.
Тернопільські письменники не обминули цю тему, і, завдяки розмаїттю

художніх засобів, розкривають всю злочинну дійсність війни на сторінках творів.

Письменник та журналіст Олександр Вільчинський у жовтні 2018 року презентував свою нову книгу «У степу під Авдіївкою», у якій звертається до літературної течії символізму і за допомогою образів-символів зображує глибину подій війни. Наприклад, «степ» можна сприймати як символ неосязності й порожнечі зруйнованих війною краєвидів, а «червоне сонце» — як символ кровопролиття й насильства, що тут відбулося. [5, с.49].

Автор широко використовує ряд художніх засобів:

- **метафори:** "заговорив вогонь", "смерті літають як чорні птахи", "з кожним вибухом у мене рветься серце на шматки" [5, с. 10-19];
- **епітети:** "холодний дощ" , "мокра земля", "крик душів"[5, с. 5-16];
- **іронію:** "ми воюємо за мир" [5, с. 20] тощо.

Ці художні засоби є наскрізним атрибутом, що допомагають письменнику передати не тільки факти про війну, але й її емоційний вплив на людей та суспільство.

Книга Лесі Орляк "Ти зробив усе, що міг" є художньою палітрою, що віддзеркалює війну і має багато художніх елементів, що відображають її реалії:

-метафори та порівняння, що передають почуття та емоції героїв: "У мене в голові кругом військовий кінець, а снаряди замість думок", - так Леся Орляк порівнює свою думку про війну з військовим кінцем та снарядом. [6, с.19].

Ніна Фіалко у своїй творчості звертається до різноманітних жанрів: любовні та соціально-побутові романи, драма, пригодницькі оповідання, історичні альманахи, повість-есе. Кожен її твір наповнений життєвими реаліями та потугами про війну, яка триває в Україні з 2014 року.

Ірина Дем'янова у передмові до роману «Коли брати стають ворогами» Ніни Фіалко зазначає: «Неупереджений хронопис минулого і сьогодення...Центральною темою книги є неоголошена війна та агресія Росії на Сході України.» [7].

Письменниця аналізує, виявляє та осмислює причини українсько-російського протистояння не лише в контексті нинішнього конфлікту, але через призму історичного минулого двох народів, яких вважали «братами».

Олександр Бойченко, український журналіст та критик на виступі презентації роману зазначив: "Ця книга - справжнє літературне свідчення про те, як українські солдати борються і вмирають за нашу волю. Ніна Фіалко - чудова письменниця, яка передала світові глибину та вагу цієї війни". [8].

Ніна Фіалко використовує різні художні засоби, щоб краще передати настрій та емоції героїв, створити образи та відобразити конфлікт воєнного протистояння. Авторка наповнює зміст художніми засобами:

- **порівняння**: "Вулиці вкриті пилом, який лягає на все, що виходить на вулицю, у повітрі відчувається запах гарячого асфальту та диму. Місто зачорніло від гарячого вітру, що віє зі степу". [9, с.28].

- **епітети**: "отчої домівки" - захист асоціації зі словом "отчий", що має важливе значення в національному контексті. [9, с.6]; «морозна тиша» - використовується для опису напруженої та тривожної тиші, яка існує між братами [34, с.32];

- **метафори**: «виштовхує з рідної землі, звільняючи місце комусь іншому» описує процес еміграції українців як війну за місце під сонцем. [9, с.7]; «Війна - це звір, який живе в кожному з нас, чекаючи на свій час, щоб вийти на поверхню та розправити свої крила» [9, с.24];

- **образи-символи**: «роз'їхалися своїми дорогами» - символізує віддалення родинних зв'язків і роз'єднання сімей [9, с.7];

- **персоніфікацію**: «сила навмисне виховує» [9, с.8].

Отже, аналізуючи творчість письменників Тернопільщини, зокрема Ніни Фіалко, ми дійшли висновків, що тема війни була, є і залишається наскрізною. За допомогою літературної майстерності (використання різноманітних художніх засобів) митці слова інтерпретували реалії воєнного протистояння на сторінках творів. Цим самим письменники дали можливість читачам, відчути, зрозуміти біль і страждання, що є наслідками

війни. Патріотизм та героїзм незламності нашого народу заставляють замислитись кожного над тим, що потрібно любити, поважати, оберігати свою землю, бути єдиним народом.

Список використаних джерел:

1. Головні книжки української літератури про Другу світову війну. URL : <https://suspilne.media/32709-golovni-knizki-ukrainskoi-literaturi-pro-drugu-svitovu-vijnu>.
2. Поза межами бою. Дискурс війни в сучасній літературі. URL : <https://krytyka.com/ua/reviews/poza-mezhamy-boiu-dyskurs-viiny-v-suchasni-literaturi>.
3. Воєнна література – тепер це і є укрсучліт. URL: <https://chytomo.com/voienna-literatura-teper-tse-i-ie-ukrsuchlit>.
4. Книга "Гібридна агресія Росії: уроки для Європи".URL : https://kalamar.ua/product/gibrydna_agresia_rosii_uroki_dlja_evropi.
5. Олександр Вільчинський. У степу під Авдіївкою – Харків : Фоліо, 2018 р. - 187 с.
6. Орляк Л. Ти зробив усе, що зміг [Текст] / Л. Орляк. – Тернопіль : Джура, 2017. – 87 с.
7. Олександр Бойченко про критику в літературі, графоманів, суржик та як редагувати твори відомих письменників. URL : <https://rozmova.wordpress.com/2018/02/05/oleksandr-boichenko-5>.
8. Чому брати стали ворогами? URL : https://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/42530.
9. Коли брати стають ворогами...: повість-есеї/ Н. Фіалко. – Тернопіль : Богдан, 2015 р. - 368 с.

